

DOKUMENTUMOK A TANÁCSKÖZTÁRSASÁG SZABOLCS MEGYEI TÖRTÉNETÉBŐL

A szabolcsi és a szatmári részek a felszabadulásig külön-külön közigazgatási területet képeztek. Az akkori Szabolcs megyéhez tartozott a mai Borsod-Abaúj-Zemplén megyéből és Hajdú-Biharból is néhány község. A tanácsköztársaság iratanyaga a szabolcsi területről szinte hiánytalanul megmaradt, míg a szatmári részekről csak igen töredékes anyaggal rendelkezünk. Ezek a szempontok vezettek bennünket, amikor csak a szabolcsi területre vonatkozó anyagból válogattunk. A proletárdiktatúra helyi történetéhez, a megyei direktórium iratai a legfontosabb források. A megyei direktórium hatalmi, igazgatási és politikai szerv is volt egyszerre. Nemcsak a közigazgatás teendőit végezte, hanem minden más állami és magánintézmény felett — elsősorban — politikai felügyeletet is gyakorolt. A megyei direktórium közvetítette és hajtotta végre a forradalmi kormányzótanács rendeleteit, és hozzá futottak be az alsóbb közigazgatási és egyéb szervek jelentései, beadványa is. Szabolcs megye hivatalszervezetének változására a tanácsköztársaság alatt ld. *Balogh István*: A tanácsköztársaság szervei és iratai Szabolcs megyében. Levéltári Szemle, 1969. 3. szám 00—00. old. (Nyomás alatt.)

1.

1919. március 22.

Kiss Roland kormánybiztos utasítása a járási főszolgabírárnak és Nyíregyháza polgármesterének a kijárási tilalommal kapcsolatban.

Hivatkozással 1089. számú rendeletemre felhívom, miszerint tésesse közhírré, hogy további intézkedésig a zárórát általában esti 9 órában állapítom meg, azt meghosszabbítani semmi esetre sem fogom.

Este 9 óra után az utcára úgy polgári, mint katonai egyéneknek csak rendőrhatósági, illetve katonai hatósági bizonyítvánnyal szabad kimenni. Ez alól csak a rendőrhatósági tisztviselők s a szolgálatban levő katonai, nemzetőri és csendőr személyek képeznek kivételt.

Rendeletem betartása a legszigorúbban ellenőrzendő, az ellene vétők ellen az eljárás teljes szigorral lefolytatandó, illetve feljelentés teendő.

KISS ROLAND
kormánybiztos

Szabolcs-Szatmár Megyei Levéltár, Szab. főisp. ir. 1089/1919. (Eredeti, fogalmazvány.)

A nyíregyházi helyőrség katonatanácsának megalakítása.

JEGYZŐKÖNYV

felvétel 1919. évi március hó 22-én du. 9^h 30-kor a helyőrségi katonatanács megalakításáról.

A helyőrség valamennyi katonai alakulásainak bizalmi férfiai teljes létszámban megjelenvén a Hadügyminister, valamint a katonatanácsok kormánybiztosának és a helybeli szocialdemokrata párt kiküldöttjei előtt a katonatanács elnökéül: MOLNÁR ANTAL GÁBOR őrmestert választották meg.

A Katonatanács végrehajtó bizottságába beválasztottak:

TISZTEK:

A 39. Hadosztályparancsnokságtól: Gyuk József százados.

Gyalogságtól: Tolnay Lajos százados.

Vasútbiztosító nemzetőrségtől: Barkóczy Zoltán hadnagy.

Tüzérségtől: Wedlik Sándor főhadnagy.

Huszároktól: Kelemen Zoltán százados, Böszörményi Árpád százados.

KATONÁK:

39. Hadosztályparancsnokságtól: György János és Vass Ödön őrmester rendes, Násta Péter katona, Fuss György őrmester póttagok.

Gyalogságtól: Molnár Béla törzsőrmester, Fazekas András őrmester rendes, Virág Gyula tizedes, Lecher Imre tiszthelyettes póttagok.

Vasútbiztosító nemzetőrség: Margittay János őrmester rendes, Gulácsy János szakaszvezető póttag.

Tüzérségtől: Gaáll János tiszthelyettes, Körtvélyesy József főtüzér rendes, Holecskó Mihály tizedes, Dorogy Ferencz tűzmester póttagok.

Huszároktól: Molnár Antal Gábor őrmester, Boór István főpatkolómester rendes, Csoba János huszár és Zimmer János őrmester póttagok.

jegyző
GYUK JÓZSEF

elnök
MOLNÁR ANTAL GÁBOR

Szabolcs-Szatmár Megyei Levéltár, Szab. dir. ir. 4) 1919. (Eredeti fogalmazvány.)

1919. március 22.

A kisvárdai szociáldemokratapárt és a munkástanács, a főszolgabíróval egyetértésben tudomására hozzák a lakosságnak a proletárdiktatúra kikiáltását, és Kiss Roland hatalomátvételt biztosító intézkedéseit.

Alulírott hivatalvezető főszolgabíró a Munkás Tanács és Szociáldemokrata Párt vezetőségével egyetértve a Kormánybiztos 1089/1919. sz. rend. folytán következőket hozzuk a lakosság tudomására.

1. Az országnak külső és belső ellenséggel szemben való megvédése céljából a pártok hozzájárulásával tiszta Szocialista kormány vette át a hatalmat és felsőbb hatóságunk rendeletéből a járási hatóság a Szociáldemokrata Párt és a Munkás Tanács vezetőségével karöltve fogja megtenni az intézkedéseket, amelyek a közbiztonság fenntartására föltétlenül szükségesek. Tudatjuk továbbá azt is, hogy a végrehajtó hatalmat Kisvárdán és a járás területén a főszolgabíró, a Szociáldemokrata Párt nevében Egri Gyula pártelnök, Dr. Bernát Bertalan a párt jogtanácsosa, valamint Tamás István a kisvárdai Munkás Tanács titkára gyakorolják.

2. Közhírré tesszük, hogy a személy- és vagyonbiztonság és a zavargások megakadályozása tárgyában a fennálló statáriumot újból kihirdetjük és figyelmeztetjük a lakosságot, hogy 9 órán túl az utcán járkálni, vagy tartózkodni senkinek sem szabad, aki e rendelkezést megszegi az ellen a statáriális eljárás legnagyobb szigorával fogunk eljárni.

3. A szesztilalom teljes mértékben fennáll és annak ellenőrzését legszigorúbban fogjuk gyakorolni. Figyelmeztetünk mindenkit, hogy a mai idők komolyságához nem illő mulatozást zárórán túl (9 óra) sem nyilvánosan, sem magánházaknál nem tűrünk.

4. Távbeszélőt használni csak a szolgabírói hivatal engedélyével egy bizalmi férfi jelenlétében lehet. Ezen rendelkezés a helyi beszélgetésre nem vonatkozik. Táviratok feladás előtt a fent említett hatóságnál bemutatandók.

5. Mindenki köteles a nála levő termény és liszt készleteket, vetőmag szükségletét, családtagjainak számát a községi elöljáróság felhívására azonnal bejelenteni.

6. Felhívjuk mind azokat, kiknek birtokában katonai fegyverek vannak-hogy 24 órán belül a nemzetőr századnál adják be, mert ha házkutatás alkalmával valakinél katonai fegyvert vagy pisztolyt találunk az illető ellen statáriális úton fognak eljárni.

Azok akik köztársaság ellenes magaviseletet tanúsítanak és akik a hatóság valamint a végrehajtó bizottság intézkedései ellen lázítanak és akik erről tudomással bírnak s azt be nem jelentik, statáriális büntető eljárással fognak felelősségre vonatni. Akik más vagyonát tiszteletben nem tartják, rabolnak és fosztogatnak, azok mint az állam ellenségeit az illetékes rögtönítélő bíróság elé állíttattnak.

Kérjük a lakosság minden tagját, hogy támogasson bennünket a rendnek és nyugalomnak a fenntartásában, hogy átélhessük ezeket a nehéz időket és kiépítsük a mai új társadalmi rendnek megfelelően azokat a kereteket, amelyek között mindenki számára nyugodt otthont és szabad munkálkodást biztosíthatunk.

A községi munkástanácsba minden 100 lakos után 2 tanácstag választandó, a tagok száma azonban az ötvenet meg nem haladhatja. A járási munkástanács úgy alakítandó meg, hogy abba minden községi munkástanács tagjainak tíz százalékát delegálja. Tört szám egészre egészítendő ki.

A községi munkástanácsok a helybeli forradalmi szocialista pártszervezet (csoport) vezetősége által a nyíregyházi pártvezetőség, a községi bíró és jegyző közbenjöttével tartandó népgyűlésen alakítandó meg.

Megalakulás után ügyvezetőt választanak, ki a munkástanács részére érkező postai küldemények stb. átvételére jogosult, ezután delegálják a járási munkástanácsba küldendő tagokat.

A járási munkástanácsba megválasztottak névsora haladéktalanul közlendő a főszolgabíróval és a járási székhelyen levő forradalmi szocialista pártszervezet vezetőségével, kik a járási munkástanácsot haladéktalanul összehívni kötelesek.

Ügyvezető, mint a községnél— a járási székhelyen lakó elvtársak közül választandók.

A községi munkástanács bármikor ülésezhet, a járási munkástanács az alakuló ülésen meghatározandó napokon, minden hónapban legalább egyszer ülésezni köteles, de bármely községi forradalmi szocialista pártszervezet, vagy munkástanács kívánságára haladéktalanul összehívandó.

A munkástanácsok tagjai az üléseken pontosan megjelenni kötelesek, háromszori igazolatlan elmaradás esetén az illető tag kizárandó és pótlendő. Az alakuló gyűlésekről jegyzőkönyv veendő fel, mely gondosan megőrzendő.

A községi munkástanács rendelkezik a községi közigazgatás fölött, új előljáróságot is választhat. A választás eredményét a Megyei Direktóriumnak bejelenteni s a járási főszolgabíróval közölni köteles.

Községi, vagy körjegyzőiül egyelőre csak előírt képzettséggel bíró egyén választható. Meg nem választott jegyzők nyugdíjazása iránt a megyei direktóriumhoz előterjesztés teendő.

A járási munkástanács a járási közigazgatás menetét bizalmi férfiakkal állandóan ellenőrizteti. Ha ezeknek konkrét aggályaik vannak, a megyei direktóriumnak és a járási munkástanácsnak azonnal jelentést tenni kötelesek. A helyi karhatalommal a járási munkástanács ellenőrzése mellett rendelkezik a főszolgabíró és nemzetőri parancsnok.

A vármegyei tisztviselőkkel és alkalmazottakkal (járásokban is) a megyei Direktórium rendelkezik.

A Direktórium parancsait mindenki, tehát a községi és járási munkástanácsok is, a legkérlelhetetlenebb megtorlás terhével pontosan és idejében teljesíteni tartozik.

A munkástanácsok kötelessége teljes felelősség mellett minden eszközzel a köz érdekében rendelkezések végrehajtását, a rendelet, a személy- és vagyonbiztonságot biztosítani, a közszükségleti, különösen élelmicikkek és értékek kicsempészését s a Tanácsköztársaság ellen irányuló cselekményeket megakadályozni.

A járási munkástanács a községi munkástanácsoknak utasításokat adhat, a megyei direktóriumnak hozzá intézett parancsait a községi munkástanácsokkal haladéktalanul közölni köteles. A községi munkástanács rendeletei ellen a járási munkástanácshoz, ennek határozatai ellen a megyei Direktóriumhoz lehet jogorvoslattal élni, ami azonban sürgősség esetében a végrehajtást nem akadályozza.

E parancs közhírré tétel és szigorú alkalmazkodás céljából kiadatik a vármegye alispánjának, Nyíregyháza város polgármesterének és rendőrkapitányának, valamennyi forradalmi szocialista pártszervezetnek (csoportnak) és munkástanácsnak, járási főszolgabírárknak és a községi elöljáróságoknak.

SZABOLCS MEGYE DIREKTÓRIUMA

Jósa András Múzeum, tört. dok. gyűjtemény. 67. 126. 1. (Hirdetmény.)

6.

1919. március 23.

Nagyhalász község lakossága a föld azonnali felosztását követeli.

JEGYZŐKÖNYV

felvétellett Nagyhalász községben 1919. év március hó 23-án, az állami birtokrendező bizottság és a melléje megválasztott választmány által megtartott gyűlésen.

Az állami földbirtokrendező bizottság előadja, hogy a központ által táviratilag felhívás érkezett, hogy kérés intéztessek a választmányhoz, hogy az érdekeltek hajlandóak volnának-e a fölosztandó birtoktesteket, szövetkezeti alapon, használatba venni.

A választmány egybehangzó határozata szerint kimondotta, hogy a szövetkezeti alapon való gazdálkodást nem fogadja el, hanem az értekezlet a föld azonnali fölosztását s az egyénekenként való azonnali birtokbavételét óhajtják.

HORNIP KÁROLY
váll. jegyző

BACSKAI SÁNDOR
elnök

VIRÁG FERENC
BOYA GÁBOR

Szabolcs-Szatmár Megyei Levéltár, Szab. dir. ir. 62/1919. alap szám, 88/1919. iktató szám. (Eredeti, beadvány.)

7.

1919. március 24.

A megyei direktórium feloszlátja a Mezőfi-féle 48-as pártot.

Az úgynevezett Mezőfi-féle 48-as szociáldemokrata pártnak Szabolcs vármegye területén működő szerveinek működését betiltom, a helyi szervezeteket azonnal feloszlatom pártgyűlés egybehívását a feloszlás kimondására is megtiltom, végül megparancsolom, hogy a pártiratokat a községi hatóságok semmisítsék meg, a szervezetek esetleges ingó, ingatlan és pénzbeli vagyonát a község tulajdonául foglalják le.

Direktórium megbízásából

KISS ROLAND

Szabolcs-Szatmár Megyei Levéltár, Szab. dir. ir. 27/1919. alapszám, 27/1919. iktatószám. (Eredeti, fogalmazvány.)

8.

1919. március 26.

A megyei direktórium megtilt minden nagyobb gyűlést, összejövetelt.

További intézkedésig mindenféle gyűlést, nagyobb összejövetelt, gyűlekezetet, beleértve ebbe a templomi vallásos isteni tiszteletek tartását a legszigorúbban megtiltjuk.

Hangsúlyozni kívánjuk azonban, hogy a vallást mindenki magán ügyének tekintjük s ebből kifolyólag az az intézkedésünk nem a vallás intézménye ellen irányul.

Felhívjuk Polgármester, Főszolgabíró (rendőrkapitány) urat, hogy ezt a rendeletünket hatósága területén azonnal tegye a legszélesebb körben közhírré s annak legszigorúbb végrehajtásáról személyes felelősség terhe alatt gondoskodik.

A direktórium nevében:

FAZEKAS JÁNOS
KISS ROLAND

Szabolcs-Szatmár Megyei Levéltár Szab. dir. ir. 73/1919. (Eredeti, fogalmazvány.)

9.

1919. március 26.

A báji munkástanács kimondja megalakulását, s egyben új elöljáróságot választ és a körjegyzőt felmenti állásából.

J E G Y Z Ő K Ö N Y V

Felvétetett Bájon 1919. március 26-án a báji munkástanács megalakító gyűlésén. A munkástanács megválasztásán jelen volt, pár kivételével az egész község. Elnök Rőcner tiszalöki szocialista kiküldött, jegyző Kovács József ref. tanító.

Rőcner elvtárs bejelenti a község lakosainak 1. hogy őt a járási munkástanács küldötte ki, hogy itt helyben tekintettel az ország vezetésében előállott helyzetre, a munkástanácsot haladéktalanul alakítsa meg. Most amikor az ország vezetését a proletár népség vette a kezébe, munkástanácsokkal óhajtának dolgozni a jövőért. Kéri az egybegyűlt lakosságot, hogy minden 100 ember után 2 tagot, vagyis összesen 18 tagot nevezzenek ki.

A lakosság a munkástanács tagjaiul megválasztja Virág László, Barga Imre, Kovács József, Fábján Ferencz, Pap Károly, Szalai Imre, Oláh István, Tóth János, Német János, Kékedi Sámuel, Nyakó János, Szalai Ferenc, Kékedi János, Orbán Imre, Osváth Sándor, Szalai János, Ozsváth Bertalan, File András, Szentpéteri Imre báji lakosokat.

2. A megválasztás után a munkástanács tagjai külön ülésre jöttek össze, s ott letették az új kormányra a hivatali esküt. Ezután kéri a kiküldött elvtárs, hogy válasszanak két tagot, a járási munkástanácsba és egy ügyvezetőt.

A munkástanács a járási munkástanácsba Virág Lászlót s Varga Imrét nevezi ki. Ügyvezetővé pedig Kovács József ref. tanítót választja meg.

3. Elnöklő elvtárs bejelenti, hogy tekintettel a beállott változásra a nem tetsző emberek helyett válasszanak újakat.

A munkástanács községi bírónak Szentpéteri Imrét, törvénybírónak Ozsváth Bertalant, pénztárnoknak Szalai Imrét, községi hiteseznek Szalai Gáspárt s Nyakó Jánost választja meg.

Majd ezután Pap Barna körjegyzőt 7 ellen 9 szavazattal s 2 nem szavazó tag jelenlétében állásától felmentették, s indokul nem tetsző magaviselete a néppel szemben szolgált arra, hogy őt nem kedvelik. A munkástanács nagyobb része kéri tehát, hogy a csobajai körjegyzői állásra azonnal pályázat hirdetessék.

4. Elnök bejelenti, hogy a helybeli hitelszövetkezetbe bizalmi férfiakat rendeljenek ki, hogy ellenőrizzék a pénz kivételét. A kivétel nem lehet több egyezer koronánál. Majd a postára is nevezzenek ki, akinek kötelessége a táviratokat cenzúrázni s a telefonbeszélgetéseket ellenőrizni.

A községi hivatalos napokon is kell bizalmi férfiú, kéri tehát, hogy ide is nevezzenek ki egy bizalmi férfiút.

A munkástanács a hitelszövetkezetbe Kovács József ottani könyvelőt s Szentpéteri Imre pénztárnokot, a postához a csendőrséget, a község ügyeihez Virág Lászlót nevezi ki.

Ezután a munkástanács intézkedik arról, hogy a fegyvereket csak a falusi és urasági kerülnél hagyja meg, minden más fegyvert a csendőrségre köteles mindenki beszolgáltatni.

Szabolcs-Szatmár Megyei Levéltár Szab. dir. ir. 4/1919 alapszám, 315/1919. iktató szám. (Eredeti, beadvány.)

10.

1919. március 26.

A megyei direktórium elrendeli az anyagkészleteknek a munkástanácsok ellenőrzése alá vételét.

RENDELET

abból a célból, hogy nagyobb anyagkészletek a normális fogyasztás elől el ne vonassanak és elrejtetők ne legyenek, ezennel elrendeljük, hogy minden üzlet, az élelmiszerüzletek, gyógyszertárak, drogériák és az egészségügyi cikket árusító üzemek, könyv- és papírkereskedések, dohánytőzsdék, takarmányüzletek, szén és fakereskedések, olyan műhelyszerű üzletek, amelyek árueladással nem foglalkoznak (borbélyok, ruha és cipőjavító üzletek) olyan üzletek amelyek folyamatban levő műszaki munkákhoz szolgáltatnak anyagot, így a szerelési anyagokat árusító üzletek, ha maguk szereléssel is foglalkoznak, nyomdák, optikai és orvosi műszerüzletek, a folyamatban levő építkezésekhez és épületjavításokhoz szükséges nyers anyagokat (így festék, kence stb.) árusító üzletek kivételével azonnal bezárandó és azokból további rendelkezésig semminemű áru és anyag semmilyen célra az üzlet helye szerint illetékes Munkástanács engedélye nélkül el nem vihető és ki nem adható.

Üzemfenntartáshoz halaszthatatlanul szükséges cikkek kiadására az üzlet helyei szerint illetékes Munkástanács (Nyíregyházán a munkástanács e célra szervezett albizottsága Vármegyeháza) ad engedélyt.

Mindazok, akik ezt a rendelkezést, megszegik és árukat, vagy anyagokat az üzlet helyei szerint illetékes Munkástanács (Nyíregyházán a munkástanács e célra szervezett albizottsága) engedélye nélkül üzleteikből elvisznek, kiadnak, vagy elrejtenek, forradalmi törvényszék elé állíttatnak és halállal büntetnek.

Az alkalmazottak és munkások kötelessége megakadályozni azt, hogy azokból az üzletekből, melyek a folyamatban levő munkákhoz szolgáltatnak árut és anyagot, a folyamatban levő munkák fenntartásához szükséges áru és anyagmennyiségnél több el ne szállíttassék.

A munkások és alkalmazottak e rendelkezés folytán előálló munkanélküliségből semmiféle anyagi veszteséget nem szenvednek. A munkáltatók kötelezettek, hogy a munkásoknak és alkalmazottaknak a járandóságát, illetve normális keresetét esedékesség szerint kifizessék.

Direktórium nevében:

Beregi Sándor
Fazekas János
Kazimír Károly
Kiss Roland
Schmidt Mihály

Szabolcs-Szatmár Megyei Levéltár, Szab. dir. ir. 74/1919. (Eredeti, fogalmazvány.)

11.

1919. március 28.

A megyei direktórium a birtokrendező bizottságok további működésével kapcsolatos rendelete.

Felmerült esetekből kifolyólag a vármegyei direktórium a következőket rendeli:

Valótlan lévén az a hír, hogy minden — a jogosultak földhöz juttatását célzó intézkedés hatályát veszti s minden a régiben marad, — a legszélesebb körben való közhírré tétel, s közvetlen érintkezés útján is felvilágosítandók a földműves munkások, hogy a forradalmi kormányzó tanács a földosztó bizottságok működését nem szüntette be, mivel azonban az óriási feladat a folyó termelési évben mindenütt be nem fejezhető, — a termelés ez évben a földbirtokosok (munkaadók) és földmunkások közötti megfelelő megegyezés útján feltétlenül biztosítandó. A birtokrendező bizottságok, vagy ahol még ilyenek nincsenek, a városi, illetve járási hatóságok és munkástanácsok közbenjöttével korábban kiadott rendelet szem előtt tartásával létrehozandó.

Mindazok, akik a földosztásra vonatkozólag hamis híreket terjesztenek, vagy a termelést, — akár munkaadók, akár munkások — bármi módon akadályozzák és veszélyeztetik, a forradalmi kormányzó tanács IV. sz. rendelete értelmében a forradalmi törvényszék elé állítandók.

Köztudomásra kell hozni azt is, hogy a házhelyek kijelölése tovább folyik s az igény jogosultak házhelyeiket a lehető legrövidebb idő alatt megkapják

A helyi hatóságok haladéktalanul utasítandók, hogy a birtokrendező bizottságokat működésükben minden eszközzel támogassák s azok kellő ellátását biztosítsák.

Ez a rendeletünk, amelyet tudomásulvétel végett az alispánnal és gazdasági felügyelővel közlünk a helyi munkástanácsokkal egyetértőleg s azok támogatásával hajtandó végre.

KISS ROLAND, SCHMIEDT MIHÁLY, FAZEKAS JÁNOS

Szabolcs-Szatmár Megyei Levéltár Szab. dir. ir. 62/1969. alapszám, 111/1919. iktató szám. (Eredeti, fogalmazvány.)

12.

1919. március 28.

A megyei direktórium az iparosok anyagellátásának biztosítására kiadott rendelete.

Több oldalról érkezett panasz hozzánk, amiatt, hogy az iparosok nem képesek dolgozni, mivel az üzletek bezárása miatt anyaghoz nem juthatnak.

A termelés és munka folytonosságának biztosítása érdekében elrendeljük ezért, hogy minden iparos, akinek anyagra van szüksége, jelentkezék a saját szakszervezeténél, mely a beszerezni kívánt anyag pénzbeli ellenértékének kifizetése ellenében két, teljesen azonos tartalmú utalványt állít ki ahhoz a kereskedőhöz, akinél az illető iparos az anyagot beszerezni óhajtja. A pénzbeli ellenérték és az utalvány egyik példánya a szakszervezet őrizetében marad, az utalvány másik példányát az anyagot beszerezni kívánó iparos veszi kézhez és ez utalvány ellenében az a kereskedő, akihez az utalvány intéztetett köteles az utalványban felsorolt anyagokat, de csakis azokat, az utalvány átadása ellenében kiszolgáltatni. A kereskedő a neki anyagok ellenében átadott utalványokat összegyűjti és megőrzi, s az anyagok árának megállapítása után ezeknek az utalványoknak az illetékes iparosszakszervezetnél leendő benyújtása ellenében fogja a szakszervezettől áru ellenértékét kézhez venni. Különös figyelemmel kell lenniük a kereskedőknek arra, hogy csakis az illetékes szakszervezettől kiállított utalványokra szolgáltatassanak ki árukat, mert az iparos szakszervezetek csakis az ilyen utalványokra kiszolgáltatott áruk pénzbeli ellenértékét fogják a kereskedőknek megfizetni. A tényleges és a szakszervezethez befizetett ár közötti esetleges különbözetet az iparos szakszervezet az iparosoknak vissza fogja téríteni.

KISS ROLAND

Szabolcs-Szatmár Megyei Levéltár Szab. dir. ir. 123/1919 alapszám, 123/1919 iktató szám. (Eredeti, fogalmazvány.)

13.

1919. március 29.

A megyei direktórium közli az igazságügyi népbiztossal a kinevezésre ajánlott megyei forradalmi törvényszék tagjainak névsorát.

Számnélküli táviratára tisztelettel jelentjük, hogy Szabolcs vármegye területére Nyíregyházán tartjuk forradalmi törvényszék felállítását már most szükségesnek. E forradalmi törvényszék tagjaiul kinevezésre ajánljuk a következőket.

Dr. Kovács Miklós
Dr. Erdős Bertalan
Horváth István
Szász József
Hegedüs István
Antal Gyula
Véber István
Palaticz Ödön

Szabolcs-Szatmár Megyei Levéltár, Szab. dir. ir. 105/1919 (Eredeti, fogalmazvány.)

14.

1919. március 30.

A Szabolcs megyei direktórium részletes utasítása egyházak vagyonának köztulajdonba vételéről.

Fenti tárgyban f. évi március 30-án telephon útján a vallásügyi népbiztos úrnak 625/1919 Eln. sz. alatt kiadott és általam közölt rendelet kiegészítése képpen a következőket közlöm:

Utasítom a helyi munkástanácsot, hogy a hatóságokkal együtt az egyházi vagyonleltár felvétele és a vagyonértékek őrizetbe vétele iránt szükséges lépéseket az illető egyházi helyi hatóság vezetőivel haladéktalanul lépjen érintkezésbe azzal, hogy az összes vagyonkészletek feltárása, átadása és leltározása elleni szándékos, vagy feltűnő hanyag mulasztások, vagy a vagyonkészletekre vonatkozó tudatos eltitkolások mint a tanácsköztársaság elleni büntettek a forradalmi törvényszék által a legszigorúbban toroltatnak meg.

Az összes egyházközségek és egyházhatóságok vagyonáról leltár készítendő, 3 azonos példányban, melyen az átvétel és átadás aláírásokkal igazolandó. Ezen leltár egy példánya az egyházi helyi főhatóság, 1 példánya a helyi munkástanács őrizetébe adandó, egy példánya pedig a Direktóriumhoz terjesztendő fel.

Tekintve, hogy a leltározandó tárgyak különböző csoportba tartoznak a vagyon tárgyak különböző csoportba a vagyontárgyak a leltárba különböző tételek alatt veendőik fel:

1. Ingatlan (szántó föld, legelő)
2. Beltelek
3. Ház, épületek stb.
4. Kert, szőlő
5. Alapok, alapítványok, kegyúri dolgok számadása és nyilvántartása
6. Pénztári értékészlet és vagyonszámadások
7. Egyházi szertartáshoz nélkülözhetetlen tárgyak nyilvántartása
8. Egyéb értékek, tárgyak nyilvántartása

Az ingatlanok lehetőleg pontosan feljegyzendők a község, dülő és helyrajzi szám szerint a területrészek nagyságának feltüntetése mellett. Ugyanez irányadó a ház, kert, szőlők stb. nyilvántartásba vételével is.

A szertartáshoz nélkülözhetetlenül szükséges és 100 korona értéket meghaladó vagyontárgyak nyilvántartásba vétetvén az előírt helyen a templomokban és az egyházak hivatalos helyiségében meghagyhatók, de szigorúan figyelmeztetendők az egyházhatóságok vezetői, hogy szigorú személyes felelősség terhe alatt azok megőrzése iránt gondoskodni tartoznak és az esetleges óvintézkedések céljából szükséges teendők iránt a helyi munkástanáccsal azonnal érintkezésbe lépni tartoznak.

Éppen erre való tekintettel az egyházi hatóságoknak is érdeke az, hogy a nélkülözhető és nagyobb értékkel bíró tárgyak nem a templomban, vagy hivatalokban, hanem a munkástanács őrsége által védelmeztessenek alkalmas gyűjtőhelyen, az eljárás körül is ezen szempont lesz érvényesítendő.

Végül felhívom Címet, hogy a jelen rendelet vétele után 12 napon belül a hatósága területén levő összes egyházak, egyház községek és így elkészített vagyonkimutatási leltárát 1—1 példányban egy külön összefoglaló kimutatás feltüntetése kapcsán jelentése kíséretében egyszerre terjessze be egész hatósága területéről.

FAZEKAS JÁNOS, SCHMIEDT MIHÁLY

Szabolcs-Szatmár Megyei Levéltár Szab. dir. ir. 1/1919 (Eredeti).

15.

1919 március 31.

A megyei direktórium rendelete a szerencsejátékok betiltásáról.

Ezennel elrendeljük, hogy a kávéházakban, éttermekben, társaskörökben, egyéb összejöveteleken, továbbá bármely helyiségben mindennemű kártya és egyéb szerencsejáték, magánházaknál a hazardjáték szigorúan tilos.

Ezen rendelet Nyíregyházán falragaszok és dobszó útján, vidéken dobszó és más alkalmas módon azonnal a legszélesebb körben közhírré teendő.

Szabolcs-Szatmár Megyei Levéltár, Szab. dir. ir. 247/1919. (Eredeti, fogalmazvány.)

16.

1919. április 1.

A megyei direktórium jelenti a belügyi népbiztosnak, hogy Szabolcs megye községeiben a munkás-katona és földműves tanácsok megalakultak.

1297 számú táviratára jelentjük, hogy Szabolcs vármegye területén minden községben helyi munkás-katona és földműves tanács már megalakult. Ezek küldötteiből járási munkástanácsok alakultak. Központi irányítás megyeszékhelyről megyei munkástanácsból folyik. Helyi tanácsokkal érintkezés bajos, mert vasút és postaközlekedés nagyrészt szünetel. Emiatt az instrukciók nehezen adhatók tovább, mindazonáltal rend van az egész vármegyében.

KISS ROLAND

Szabolcs-Szatmár Megyei Levéltár, Szab. dir. ir. 4/1919 alapszám, 282/1919 iktatószám. (Eredeti, fogalmazvány.)

1919. április 2.

A megyei direktórium távirati jelentése a pénzügyintézetek kifizetésének ellenőrzéséről.

Még huszonharmadikán kiküldtünk minden nyíregyházi pénzügyintézethez ellenőrző megbízható elvtársakat, kik az intézetek korábbi bizalmi tisztviselőivel ellenőrzést gyakorolják. Ugyanakkor kineveztünk ideiglenes szakértő pénzügyi biztost kinek hozzájárulásával eszközölhetők csak kifizetések.

Pénzügybiztos mellé két más-szakmabeli elvtársat is rendeltünk. Vidéken intézetek munkástanácsok ellenőrzése alatt állanak. Tegnap felutazott népbiztossághoz Fekete Sándor szabolcsi agrár igazgatója részletes utasítások átvétele végett, ki címnél is jelentkezni fog pénzfelvétel céljából. Folyósítsák. Önök is lássák el részletes instrukciókkal. Intézkedjenek hogy végleges ellenőrzés alá vételig is Szabolcs megyei intézetek részére bank-giró átutalások eszközölhetők legyenek. Intézetek tisztviselőiből direktórium illetve munkástanács megbízottakat nem rendelt ki mivel proletár szempontból feltétlenül megbízhatóknak nem tartjuk. Intézkedéseket várunk.

Szabolcs vármegye direktórium

KISS ROLAND

Szabolcs-Szatmár Megyei Levéltár Szab. dir. ir. 19/1919 alap szám, 287/1919 iktató szám. (Eredeti, fogalmazvány.)

1919. április 2.

Az éttermi, szállodai és kávéházi szakmunkások nyíregyházi csoportja a szesztilalom enyhítését kéri.

JEGYZŐKÖNYV

az „éttermi, szállodai és kávéházi” szakmunkások 1919. április hó 2-án a „szesz tilalom enyhítése” tárgyában tartott üléséről.

Az éttermi, szállodai és kávéházi szakmunkások nyíregyházi csoportja sajnálattal állapítja meg, hogy a szesz italok fogyasztása tekintetében kiadott rendelkezések alkalmasak arra, hogy az ezen szakmában működők tevékenysége teljesen megbéníttassék, s ezzel sok munkás proletár existenciája a tönkretetés veszélyének tétessék ki. Csak aki e szakmában működik tapasztalja és tudja értékelni mennyire összefügg ezen iparág folytatása a szesz italok kimerésével. Amily arányban szorítottattik meg a szesz italok kimerésének joga ugyanolyan arányban fogy az ezen iparágban munkálkodó munkások jövedelme is. Ezért az éttermi, szállodai és kávéházi szakmunkások tisztán a munkások érdekeitől vezéreltetve azt a határozatot hozzák, hogy kívánják miszerint a szesztilalom enyhítése tárgyában rendelkezések tétessenek.

Kívánságukat a következőkkel támogatják:

A szesz italok kimérésének és fogyasztásának megtiltásánál főleg rendészeti szempontok az irányadók. Ezen rendelkezéseknek a legszigorúbb formában való fenntartása helyes is addig míg a kívánt cél elértetik. De ha egyszer azok az okok, amiért az ilyen tiltó rendelkezések kiadattak, megszűntek, kell hogy a tiltó rendelkezés legszigorúbb formáján enyhítés tétessék. Szükségessé válik ez különösen akkor amikor sok ezer munkás ember existenciális érdekéről van szó. Nyíregyházán a rend tekintetében a megtörtént újabb forradalom óta sem merültek fel aggasztó körülmények, Nyíregyházán a közrend szilárd oly mértékben, hogy most már a szesz tilalom enyhítését kívánni jogosultaknak érezzük magunkat.

Mi az új rendnek feltétlen harcos katonái vagyunk s amikor kívánságunkat hangoztatjuk, nem vezet bennünket más érdek csak az ezen szakcsoport osztálya érdeke. De viszont arra a tapasztalatra jutottunk, hogyha szesztilalom ebben a rideg formájában fennáll amint most van, elvérzünk mi a munkások, tekintett nélkül a munkaadók csoportjára.

Ezt megakadályozandó egyelőre az a kívánságunk, hogy engedtessek meg Nyíregyházán vendéglőkben, szállodákban, kávéházakban és korezmákban a sörnek a kiszolgáltatása. Sörnek a fogyasztása semmi veszélyt sem rejt magában, mert a mostani sörnek oly kicsiny az alkohol tartalma, hogy attól lerészegedni nem lehet. Ettől eltekintve is mi szervezett munkások figyelemmel leszünk, hogy ez az ital is csak kellő mértékben szolgáltatassék ki.

A szesztilalomnak már ettől az enyhítésétől is nemcsak a most teljesen benáraságra kárhozottatott iparágunk oly működését tudjuk, amely az ez iparágban dolgozó munkásoknak megfelelő megélhetést biztosít, hanem ez a rendelkezés a közönség óhajával is találkozik, nem is szólva arról, hogy a sör igen kevés alkohol tartalmánál fogva ma romlandó cikk, s miután ma már a Nyíregyháza területén található sörkészletek is népvagyont képeznek, ennek kimérésével a népvagyon tekintélyes része lesz a pusztulástól megmentve.

Kívánjuk tehát, hogy a direktórium a vendéglői, szállodai és kávéházi szakmunkások érdekében engedje meg Nyíregyháza város területén a sörnek kimérését, ha pedig ezt saját hatáskörében nem tehetné, lépjen haladéktalanul érintkezésbe az illetékes tényezőkkel ennek megengedése végett annak hangsúlyozásával, hogy Nyíregyháza város rendészeti s egyéb viszonyai kívánságunk teljesítését lehetővé teszi.

RADÓ GYULA

titkár

OROSZ KÁROLY

jegyző

BLENER JENŐ

elnök

Szabolcs-Szatmár Megyei Levéltár, Szab. dir. ir. 526/1919. (Eredeti, beadvány.)

19.

1919. április 2.

A megyei direktórium legelőbérekről kiadott rendelete.

Felmerült panaszokból tudomásunkra jutott, hogy a legelő birtokosok a legelővel nem bíró állattartó földművesektől indokolatlanul túl magas béreket követelnek.

Ennek megakadályozása végett a munkástanácsok kötelességévé tesszük a legelő béreknek a legelő minősége szerinti megállapítását és különösen

figyelem fordítandó arra, hogy elsősorban, a birtokosok saját állataival igénybe nem vett legelő részek, legelővel nem bíró kisebb állattartóknak adassanak ki.

KISS ROLAND

Szabolcs-Szatmár Megyei Levéltár, Szab. dir. ir. 336/1919 (Eredeti, fogalmazvány.)

20.

1919. április 4.

A tanítók szakszervezete tiltakozik a szociáldemokrata párt megyei vezetőségénél, hogy az oktatási, és nevelési kérdésekben hozott határozatoknál nem veszik figyelembe a véleményüket.

A pártvezetőség nevében, lehet, hogy annak tudta nélkül olyan intézkedések történének a Tanítók Szakszervezetének meghallgatása nélkül, amely intézkedések ellen, az iskolai munka eredményessége, a szociális világnézet kialakítása, a Tanítók Szakszervezete nevében a leghatározottabban tiltakozom.

Ha kisebb jelentőségű kérdésekben, mint pl. erdőirtásnál a földmunkások szakszervezetét meghallgatják, joggal elvárhatjuk, hogy nevelési, tanítási kérdésekben a nagy és magasztos cél érdekében hallgattassék meg a Tanítók Szakszervezete.

A kifogásolt intézkedések:

1. Az iskolák politikai biztosainak kinevezési ügye.
2. Propaganda kurzus a diákság számára.
3. A tanítóképző internátusának áthelyezési ügye.
4. A diákság szervezkedésére vonatkozó — a pártvezetőség nevében kiadott — felhívás.

Igen tisztelt pártvezetőség! A Tanítók Szakszervezete részt kér minden munkában, amely az új rend megalapozására irányul, dolgozni akar a dolgozókkal, azért kéri a Pártvezetőséget, hogy minden munkát, amely az ifjúság nevelésére irányul általa és vele, ne pedig nélküle végeztessen.

Kérem a beadványt a legközelebbi pártvezetőségi ülésen tárgyalni és arra a Tanítók Szakszervezetének képviselőit is meghívni szíveskedjék.

A Tanítók Szakszervezete nevében:

VAJDA EMIL
elnök
(polgári fiúiskola)

Szabolcs-Szatmár Megyei Levéltár, Szab. vegyes dir. ir. Szoc. dem. ir. 1919.
(Eredeti, beadvány.)

21.

1919. április 3.

A megyei direktórium a belügyi népbiztosságnak jelenti a kinevezett politikai biztosok névsorát.

Jelentjük, hogy a következő politikai megbízottakat neveztük ki:

A vm. alispán mellé: Kampf Menyhért terménykereskedő, vm. főjegyző mellé: Kelemen János vasmunkás, gazdasági felügyelő mellé: Karasz László építőmunkás. Gyógyszertári biztosul Nagy Kálmán gyógyszerész. Közegészségügyi biztosul Lakatos Imre orvos. Pénzügyi biztos mellé Genő Gyula kereskedő és Fábián Gyula ácsmunkás nyíregyházi lakosokat.

A felső szabolcsi és ármentesítő társulathoz Balázs János műszaki tisztviselő kisvárdai lakost.

Járási megbízottakul: Kemecsére Hajdu Mihály építőmunkás. Nyírbaktára Nyeste János. Nyíracásra Eisler Jenő pincér. Mándokra Jenei József kereskedő. Nagykállóba Bermann Jenő czipész. Tiszalökre Csépes Imre gépész. Gávára Simon Imre. Nyírbátorba Busák Sándor ottani lakosokat.

KISS ROLAND

Szabolcs-Szatmár Megyei Levéltár, Szab. dir. ir. 20/1919 alapszám, 458/1919 iktató szám. (Eredeti, fogalmazvány.)

22.

1919. április 4.

Nagy Kálmán, a gyógyszertárakhoz kinevezett politikai megbízott hatás-körének lerögzítését kéri.

A 275/1919 Dir. számú folyó hó 1-én kelt rendeletét, mellyel az összes nyíregyházi gyógyszertárakhoz politikai megbízottul neveztettem ki — ma vettem kézhez.

E rendelet értelmében működésemet haladéktalanul meg kell kezdenem. Miután azonban a kinevező okmány működésemre vonatkozólag semmiféle irányt nem szab, útmutatást nem tartalmaz, sem a munka célját meg nem jelöli, tisztelettel kérem a Direktóriumot:

méltóztassék működésemre és hatáskörömről vonatkozólag utasítást adni.

A magam részéről egyébként csak az esetben látnám valamely praeventív intézkedés megtételét szükségesnek, ha a felügyeletem alá rendelt gyógyszertárak bármelyikénél oly jelenségek mutatkoznának, amelyek a gyógyszertárak tervbe vett kommunizálásának, az állam illetve a társadalom tulajdonába vételének megghiúsítását, hátráltatását céloznák. Ilyen ténykedések azonban ez idő szerint nem csak nem észlelhetők, de a dolog természeténél fogva teljesen kizártnak, lehetetlennek tekintendők.

NAGY KLMÁNÁ

Szabolcs-Szatmár Megyei Levéltár, Szab. dir. ir. 20/1919 alapszám, 578/1919 iktató szám. (Eredeti, beadvány.)

23.

1919. április 5.

A görögszállási uradalom alkalmazottai javaslatokat terjesztenek fel a Szabolcs megyei direktóriumhoz a gazdálkodás módjára, a szegődmenyes bérekre, a magasabb fejadagra és a hadból hazatért katonák családjainak megsegítésére.

Az idezárt felhatalmazás alapján a görögszállási tanyán f. hó 4-én megjelentünk, összehívtuk a gazdaság összes alkalmazottait, megtárgyaltuk az általuk és általunk szükségesnek tartott ügyeket. A megbeszélés alapján az összes alkalmazottak a gazdaság számlájára való fix munkadíj rendszer mellett döntöttek, tekintettel arra, hogy a mezőgazdasági szövetkezeti termelés rendszere csak az összességgel, egyszerre, egyöntetű eljárással állapítható meg, a termelés biztosítását kielégítő módon, ellenben a direktórium által kiadott munkadíj táblázat kielégítő módon biztosítja életszükségeit az átmeneti időre.

Az erről szóló jegyzőkönyvet aláírásukkal ellátva becsatoljuk, azzal, hogy annak másolatban való megküldését kérjük a gazdasági üzem irodája részére.

Tekintettel az ottani tényleges állapotra arra, hogy az 1200 magyar holdas üzem, nem volt eddig önálló, csak függeléke a balsai üzemnek, szervezete most sem önálló, hanem a balsai üzem berendezéseinek támogatására szorul, a béreken a jegyzőkönyvben fellelhető változtatásokat, csináltuk egyértelműen az alkalmazottakkal.

Ezen felül még, kell rögzíteni a következőket: A gazdaság a szegődmény mérést illetőleg: búza termelő gazdaság.

Az alkalmazottak egy része nincs abban a helyzetben, hogy tehenet tudjon beszerezni, indítványozzuk, hogy az általunk javasolt váltság az egész megyére egyöntetűen állapíttassék meg és kiegészítendő volna azzal, hogy aki 2 tehén és 1 növendék helyett egy állatot sem tarthatna a 2 tehén után számítva kapná csak a váltságot. Aki 1 tehenet, 1 növendéket tudna tartani megkapná teljesen a 2 tehénre előírt takarmány és répatermő területet. Aki csupán 1 növendéket tudna ezidén tartani az csak 800 négyszögöl kaszálót és 200 négyszögöl répaföldet kapna és a 2 tehén után számított váltság 75%-át. Ha azonban bárki arra számít, hogy később állatot vesz, s a takarmány biztosítására kell a teljes hozzávaló terület, ezt veheti ki és váltságot nem kap, ha később mégsem venne tehenet stb. a takarmány készletét eladhatná maximális áron a gazdasági üzemnek. Ha a max. ár kevesebbet tenne ki összesen, mint a váltság, a különbözet kifizetendő volna pótlólag.

Kifejezésre juttatjuk az alkalmazottak és a feleségeik, gyermekeik erőbeni állapotán az 56 hónapi gond és küzdelem után megírhatjuk, hogy a 15 kg gabonaféle fejadagból 15 + 10 + 2% levonása hiányos táplálkozásra kényszeríti őket, a nehéz munka mellett is, állatjaikat a férj távolléte nagyrészt felemész-tette, amelyek hozama a kenyér kevéségét pótolhatná.

Figyelembe veendő, hogy pl. a fekete homok talajú királytelki üzem sokkal többet tud adni alkalmazottainak. Ezen különbséget a nagyobb hozam képességű üzemek feleslegéből kellene valahogy kielégíteni mert máskép bajos.

A balsai főüzemnek kell igaerő és építő, beruházó kiegészítést adni.

Kellő munkateljesítmény megtörténte után még az akkori körülményekhez képest prémiumot lehet adni gyümölcs és borból például.

A hadból haza nem tért férfiak családjainak fentartására a jegyzőkönyvben foglaltak szerint a múlthoz képest már jobb, de még nem kielégítő. A királytelki üzem teljes bért tudott nekik biztosítani — de itt aránylag sok az ilyen család (7) — annak kiségitését a balsai üzemmel egyöntetűen kell megállapítani.

Szabolcs-Szatmár Megyei Levéltár Szab. dir. ir. 62/1919. alapszám, 535/1919 iktató szám. (Eredeti, beadvány).

24.

1919. április 5.

Kivonat a nyíregyházi nemzetőrség bizalmi testületének üléséről felvett jegyzőkönyvből.

JEGYZŐKÖNYV

Felvéttetett a nyíregyházi nemzetőrség bizalmi testületének 1919 év ápr. hó 5. tartott rendes ülésén.

Tárgy:

ad. II. Amennyiben Várkonyi Sándor századparancsnok betegsége miatt a század vezetéséről lemondott századparancsnok választása vált szükségessé.

A bizalmi testület a demokratikus választását megejtve, a benyújtott szavazólapok szerint század parancsnokul megválasztotta Újhelyi Antal alhadnagyot és helyettesül Eördögh Zoltán alhadnagyot, egyben kéri a bizalmi testület a Direktóriumot, hogy nevezetteket ezen állásukban erősítse meg.

ad. IV. A bizalmi testület a maga kebeléből a Munkástanácsba Kurucz István, Kovács Ernő és az időközben lemondott Ecsedy Péter helyére Palla Endre bizalmi férfiút delegálja.

ad. VI. Olvastatott a vörösőrség főparancsnokságának számnélküli, „Munkás Direktórium Nyíregyháza” átirata, melyben Kovács István volt századparancsnok, jelenleg megyei nemzetőr parancsnok megbízhatatlanságával foglalkozik.

A bizalmi testület nem azonosítja magát Farkas Jenő elvtárs szóbeli panaszával, mert erre nézve a bizalmi testület őt nem jogosította föl, annyival is inkább, mert a bizalmi testület minden egyes tagja ezidőszerint Kovács Istvánnal szemben a legnagyobb bizalommal és ragaszkodással viseltetik.

Elvünknel fogva pedig a múltat nem feszegetjük, s tudunkkal a Direktórium is teljes bizalommal van vele szemben.

Korláth Ernő Kurucz István jegyző Jármay László biz. test. elnöke
Korláth Mihály Barczikay Jenő Palla Endre főbizalmi

Szabolcs-Szatmár Megyei Levéltár, Szab. dir. ir. 4/1919. (Beadvány, hiteles másolat).

25.

1919. április 8.

A megyei direktórium távirati jelentése a belügyi népbiztosságnak a tanácsválasztások időpontjáról.

Falusi tanácsok választását tizedikére tűztük ki, megye székhelyén e napon összes szervezett munkásság fegyveres készenlétben áll esetleges zavargásokhoz kimenni. Ezért Nyíregyházán választás tizenegyedikén. Tizennyolcadikára választás befejezve. Technikai közlekedési postaforgalmi akadályok miatt másként nem lehetett intézni. Teljes rend egész megyében.

Szabolcsmegyei direktórium.

KISS ROLAND
SCHMIEDT MIHÁLY

1919. április 8.

A megyei direktorium kéri a belügyi népbiztosától a direktoriumi alapra történő befizetések utólagos jóváhagyását.

A Népszava folyó évi április 1-én megjelent 77. száma közölte a vidéki tanácsok és direktoriumok hatáskörét.

Ez a közlemény többek között azt mondja: „tilos . . . adók és járulékok önkényes kivetése. . .” Viszont a 2. pontban benne van, hogy a direktoriumok . . . zár alá veszik a gazdag polgárok pénzkészleteit és nagyobb értékeit. . . 2000 korona azonban mindenképpen meghagyható.” Kimondja végül ez az utasítás, azt is, hogy a direktorium tagjainak munkavesztéséből eredő és egyéb rendkívüli kiadások a lefoglalt pénzből fedezhetők.

Ezek előrebocsájtása után, megjegyezvén azt is, hogy a már idézett közlemény egyes rendelkezései között belső ellentmondást vélünk felfedezni, szükségesnek tartjuk bejelenteni a következőket.

Még mielőtt a Népszava e közleménye megjelent volna, tisztán attól a szociális érzékünk által diktált célból vezetett, hogy a magántulajdonban levő nagyobb összegű készpénz elrcjtését megakadályozzuk, köteleztük a vármegye legtöbb adófizetőit, hogy a nyíregyházai adóhivatalba 3 napon belül direktoriumi letétként vagyonukhoz mért pénzüsszeget fizessenek be.

Hangsúlyoznunk kell, hogy a pénzüsszegek behajtása körül semmiféle pressziót nem gyakoroltunk, ellenben elértük azt, hogy aki készpénzzel rendelkezett, azt tényleg befizette az adóhivatalba, ahol az letétként és hiánytalanul őriztetik, aki pedig készpénz felett nem rendelkezett, azt kellőképpen sietett ezt azonnal igazolni.

Ebből kitetszőleg intézkedésünknek adóztatási jellege nem volt, s csupán elővigyázatossági rendszabálynak lehetne azt minősíteni s mint ilyen, a maga elé kitűzött célt tökéletesen el is érte.

Ez alapon tisztelettel kérjük, hogy azt jóváhagyólag tudomásul venni szíveskedjék.

Nem mulaszthatjuk el azonban, hogy ezzel kapcsolatban rá ne mutassunk arra a körülményre is, mennyi politikai megbízottat kellett és kell foglalkoztatnunk állandóan, hiszen minden fontosabb feladatkört betöltő tisztviselő mellett bizalmi személyek állanak, akik eddigi foglalkozásukat tovább nem űzhetvén, munkájukért jogosan igényelnek díjazást maguknak.

Célszerűnek vélnénk azért, ha egy generális rendelkezés keretében a működésük természeti s végzett munkájuk értéke és az elmaradt rendes foglalkozásból eredő jövedelem arányában megfelelő osztályokba sorozva minden politikai megbízott részére díjazás állapíthatnák meg s e díjazás fedezésére a városi és községi pénztáraknak állandó ellátmány bocsáthatnák a belügyi tárca által rendelkezésre.

A kinevezés és díjazás mértékének megállapítása a pillanatnyi szükség és a helyi viszonyok felől leginkább tájékozott vármegyei direktoriumok hatáskörébe utalhatnák, feltéve természetesen, hogy a vonatkozó kinevezéseket a belügyi népbiztossághoz kellene jóváhagyás és az illetmények utalványozása végett felterjeszteni.

KISS ROLAND

Szabolcs-Szatmár Megyei Levéltár Szab. dir. ir. 3/1919 alap szám, 686/1919 iktató szám. (Eredeti, fogalmazvány).

27.

1919. április 10.

A megyei direktórium utasítja a városi tanácsot, hogy Nyíregyházával szomszédos járások járási tanácsaiba 30—30 tagot válasszanak meg.

A forradalmi kormányzótanács XXVI. számú rendelete értelmében, a városi tanács, a várossal határos járások tanácsaiba, lélekszám arányában megfelelő tanácstagot választ.

Felhívjuk ennél fogva a polgármestert, hogy a f. hó 11-én választandó városi tanácsot, f. hó 14-én délelőttjén alakuló ülésre hívja össze, melynek tárgyát képezze korelnök vezetése mellett, városi tanács elnökének, jegyzőjének, valamint a járási tanácsokba kiküldendő tagok titkos szavazással való megválasztása.

Nyíregyháza város, a dadai alsó, dadai felső, nyírbogdányi és nagykállói járásokkal határosak, s így minden egyes járási tanácsba 30 tagot választasson titkos szavazással.

Lehetőséghez képest mellőzendő, hogy egy és ugyanazon személy több járási tanácsba választassék meg, mert a járási tanácsok megalakuló gyűlései egy napra vannak kitűzve, s így az egyikben való megjelenésén, az illető akadályozva volna.

A megválasztott járási tanácstagokat utasítsa, hogy a járási tanács alakuló közgyűlésén f. hó 16-án délelőtt 9 órára, a járás székhelyén, a főszolgabírói hivatalnál jelenjenek meg; az alakuló közgyűlés tárgyát fogja képezni a járási tanács elnökének és jegyzőjének, a járási intéző bizottságnak és a megyei tanácsba küldendő tagok megválasztása.

A f. hó 14-ére összehívni rendelt városi tanáccsal választassa meg a városi tanács intéző bizottságát, amely legfeljebb 20 tagból állhat, továbbá a megyei tanácsba küldendő tagokat szám szerint kilencet.

A megválasztott megyei tanácstagokat haladéktalanul értesítse ki azzal, hogy külön meghívóvárás nélkül, április hó 18-án (pénteken) délelőtt 10 órakor a vármegyeháza nagytermében, a megyei tanács alakuló közgyűlésén okvetlenül jelenjenek meg, amelynek tárgyát fogja képezni az országos gyűlésbe küldendő tagok, valamint az intéző bizottság tagjainak a megválasztása.

A megyei tanács tagjainak választási jegyzőkönyve egy-egy példányát a direktóriumnak, a vármegye alispánjának és a megválasztottaknak haladéktalanul kézbesítse.

KISS ROLAND

Szabolcs-Szatmár Megyei Levéltár, Szab. dir. ir. 473/1919 alapszám, 699/1919 iktató szám. (Eredeti, fogalmazvány).

28.

1919. április 12.

A városi alkalmazottak szakszervezetének felhívása a járási községi tisztviselőkhöz, hogy alakítsák meg a szakszervezet helyi csoportjait.

KÖZSÉGI ALKALMAZOTTAK!

Proletár testvérek! Elvtársak!

Az egész világ forrongásban van, a forradalom előidézte új viszonyok közepette minden társadalmi réteg, minden foglalkozási ág igyekszik megfelelően elhelyezkedni, igyekszik a szervezettség erejével az új társadalomban őt megillető helyet magának kivívni.

Ezen küzdelemben a közigazgatási alkalmazottak eddig szervezetlenül s így erejükben szétforgácsolva tehetetlenül állottak. A letűnt virilista rendszer idejében lehetetlen volt az, hogy a közigazgatási alkalmazottak politikai és gazdasági jogaiknak kivívására szervezkezhettek volna. A hivatalfőnöki terror, a virilista képviselő testületből kikerült fegyelmi bíróság megtalálta a módját annak, hogy ha akadt egy gerinces, egy önérzetes munkása a közigazgatásnak, aki mert a lelkében összegyűlt keserűségnek hangot adni, aki mert a közigazgatás munkásainak politikai jograblását, gazdasági kiuzsorázottságát szóvá tenni, azt előrehaladásában megakassza, állásától való elmozdításával a legnagyobb nyomorba taszítsa. Erkölcsileg megbélyegzett lett az a szerencsétlen proletár, aki közalkalmazotti pályára lehetetlenné téve egész életén keresztül viselte vakmerőségének következményeit. Felszabadult a lelkiismeret, felszabadult a gondolat végre az osztályuralom terrorja alól, szóhoz juthattunk egyszer már mi is a közigazgatás proletár munkásai szervezkedtünk, hogy az új társadalmi rendbe beleilleszkedve megtaláljuk ott a magunk helyét. Szervezkedésünk hiányos volna, ha ez elszigetelten csak a város alkalmazottait foglalná magába. Mi a megye területén dolgozó minden községi alkalmazottat itt akarunk látni a mi táborunkban, hogy legyen végre egy összekötő kapocs a város és falu alkalmazottai között hogy valósággyá váljon végre az a sokat hangoztatott kívánság, hogy egyesüljön a falu a várossal.

A falunak érdeke, hogy a várossal, a megye székhelyével egy táborban legyen, mert minden mozgalom, minden intézkedés innen indul ki s a város által kiharcolt minden kedvezményben a falu munkásai is részesülnek. A városnak szüksége van a falu munkásaira, hogy köztünk az összetartás érzete az „Egy mindnyájunkért, mindnyájan egyért” elve széttörhetetlen erővel kifejlődjön, hogy mi minden mozgalmunkban tudjuk magunk mögött a megye minden községének minden alkalmazottját, hogy így egy táborba összetömörülve erőnk tudatában minden jogos és igazságos érdekünknek érvényt tudjunk szerezni.

Mi, közigazgatási alkalmazottak, akik közvetlen és állandó érintkezésben vagyunk a nép minden rétegével, legjobban ismerjük annak gondolkodását, kívánságát, a bennünket összetartó szervezetben előadnánk a magunk tapasztalatait, tájékoztatnánk egymást az általános óhajtasokról, megismernék mindnyájunk felfogását és így, de csak így tudnánk a város és falu igazi munkásaivá válni.

Megkeressük a vármegye minden községének minden alkalmazottját, (jegyző, bíró, írnok, végrehajtó, kézbesítő, rendőr, minden más állandó alkalmazott) csatlakozzon a mi táborunkhoz. Alakítsátok meg községenként a községi alkalmazottak helyi csoportját, azután járasonként tömörüljenek járási csoporttá s a járási csoport útján lépjenek be a mi szakszervezetünkbe, mint a vármegye gyűjtő csoportjába. Legajánlatosabb lenne, ha a megalkotott községi csoportok az egész megyében egy napra például április

27-re határoznák el, a járási csoportok megalakítását. Ha járási székhelyek községei alkalmazottai ezt velünk tudatják, mi innen minden járási székhelyre egy, esetleg két kiküldöttet küldenénk, aki a szervezkedés célját, formáját, és előnyeit személyesen ismertetné.

Elvtársak! Hallgassátok meg kérő szavunkat és a legsürgősebben tegyetek eleget proletár kötelességeiteknek. Minden község, minden falu a helyi csoport megalakulásáról, az elnökség névsorának és a tagok számának közlése mellett bennünket értesítsen.

Szabolcs-Szatmár Megyei Levéltár. Szab. vegyes dir. ir. Szakszervezeti ir. 1919. (Eredeti, beadvány).

29.

1919. április 12.

A györgyligeti és kerekhalmi Mándy-féle uradalom cselédsége magasabb bért követel.

JEGYZŐKÖNYV

Fölvétetett Nyíregyházán 1919. évi április hó 12-én a vármegyei gazdasági megbízott hivatalos helyiségében.

TÁRGY:

Góth László nyírbátori uradalmi igazgató előadja, hogy a györgyligeti és kerekhalmi összes cselédség nem elégszik meg a Szabolcsvármegyei Direktórium 145/1919. számú és a gazdasági cselédség és munkások díjazását szabályozó rendelkezésében megállapított fizetésben.

A cselédség a következő többletet kívánja az uradalomtól:

800 korona helyett = 1000 K-át

4 q búza helyett = 8 q-át,

4 q tengeri helyett + 6 q-át,

36 kg szalonnát, a megállapított 200 K váltság helyett.

26 liter petróleum helyett 40 litert.

Kérnek továbbá egy magyar hold földdel többet.

Egy öltöny ruhát, 1 pár csizmát és egy pár bakancsot, és egy sapkát, végül 60 koronáért főzelékfelét.

Góth László igazgató kijelenti, miszerint hajlandó a termelés biztosításának érdekében mindennemű átszorításra még azon esetben is, ha az a gazdálkodás pénzügyi eredményének teljes fölborulását eredményezné is.

Kijelenti azonban, hogy ily irányú intézkedést csakis a vármegyei direktórium írásbeli fölhatalmazása alapján tart saját részéről megengedhetőnek egyrészt azért, mivel a cselédség által követelt többlet ellenkezik a direktórium rendelkezéseinek pontjaival, illetve másfelől azért is, mivel ily esetben más gazdaságok alkalmazottjai is állandó és folyton emelkedő követelésekkel állhatnak esetleg elő és így a nyugodt munkálkodásnak a legnagyobb mérvű veszélyeztetését látja. Miért is önhatalmú intézkedésre a vármegyei direktórium utasítása és engedélye nélkül nem érzi magát föl jogosítottnak. Kér határozott és sürgős határozatot.

(olvashatatlan aláírás)
gazd. megbízott

Szabolcs-Szatmár Megyei Levéltár, Szab. dir. ir. 46/1919 alapsz. 777/1919 iktatószám. (Eredeti, beadvány).

30.

1919. április 17.

A megyei direktórium termelési biztos kinevezését kéri.

Az üzemek szocializálása, a termelés biztosítása az egész vármegyében a legnagyobb nehézségekbe ütközik, mert a vármegye területére még mindig nincsen termelési biztos kinevezve. A vidéki üzemekben, különösen ott, ahol termelés most nincsen, önkényes intézkedések történnek gépek és anyagok felhasználására. Sürgősen szükség volna különösen közszükségleti cikkek gyártásával foglalkozó gyárak, azonkívül téglá, pala gyárak, gépgyárak és mindazon üzemek rendkívüli üzembehelyezésére, amelyek most részint sok embernek munkát adnának, másrészt a gyártmányaik további munkaalkalmakat hoznának létre.

Ezek mind olyan érdemleges intézkedéseket követelnek pl. a munkásokkal való tárgyalást, az anyagok beszerzésére szükséges lépéseket stb. amelyeket csak a népbiztosság által, ha ideiglenesen is, de megbízott termelési biztos tehet meg.

Kérjük ilyenül táviratilag kinevezni megye területére kiterjedő jogkörrel s egységes intézés irányításával megbízni Strieker Jenő máv. mérnök nyíregyházi lakost, ki helyi viszonyok kitűnő ismerője és jó szakértő.

Szabolcsmegyei direktórium.

Szabolcs-Szatmár Megyei Levéltár, Szab. dir. ir. 200/1919 alap szám, 1147/1919 iktató szám. (Eredeti, fogalmazvány).

31.

1919. április 17.

A megyei direktórium táviratban kéri a hadügyi népbiztosságtól a volt hatósági gépkocsinak a direktórium tulajdonába való meghagyását.

Megyének régebb idő óta két hatósági autómobilja van. Ötödik hadosztály hadügyi népbiztosság 98384 számú rendeletét félreértve jóhiszeműen el akarja vinni ezen hatósági járműveket, más megye lovas fogatokat tart mi ehelyett autómobilokat tartottunk, ha elviszik megyei igazgatásnak nem lesz közlekedési eszköze, állandó földosztási izgalom, választási zavargások, tiszáradás veszedelme stb. ha járművek híjján vidékre kellő pillanatban ki nem szállhatunk megye nyugalmaért felelősséget nem vállalunk. Összes magánautókat megye területén rekviráltuk és hadosztálynak átadtuk, mivel azonban hivatkozott rendelet kimondottan csak magán autómobilokat említ és hatósági autómobilokra nem terjed ki, kérjük az ötödik hadosztályt táviratban megnyugtanni, hogy két hatósági autómobilunk, melyek belügyi szolgálatot teljesítenek birtokunkban hagyhatók.

Szabolcsmegyei direktórium.

Szabolcs-Szatmár Megyei Levéltár, Szab. dir. ir. 6/1919 alapszám, 1149/1919 iktató szám. (Eredeti, fogalmazvány).

A nyírbátori járás földműves lakosságának állásfoglalása a termelőszövetkezetekkel és a tanácsválasztásokkal kapcsolatban.

A vidéki földműves lakosság nehezen bír az új társadalomba beleilleszkedni miután különböző kósza hírek keringenek, különösen arról, hogy a földet elveszik és a templomot megszüntetik. Bár mielőtt a községi választásokat megkezdték egyes falukat megnyugtattunk az összes kósza hírek valódiatlanságáról mely községekről e helyen teszünk jelentést.

Pócspetriben teljes rend van a termelés folyik. Az egyházi vagyonok, pénz készletek és egyéb iskolai dolgok leltározása megtörtént, ezt a vármegyei directóriumnak megküldték. A termelő szövetkezetet nem lehet forsirozni miután ez a termelést meg akasztaná. Az uradalmakban a kollektív szerződést betartják. A rokkant és leszerelt katonák nagy kisebbsége az 5 hold föld kiosztását erélytel követel és ezt elintéztük.

Máriapócs-ban teljes rend van a termelés folyik. Nagy zavart okozott az a rendelet amikor megtudták, hogy csak 5 holdig szavazhatnak, de ezt figyelmes körültekintéssel elintéztük. A termelőszövetkezetet megmagyaráztuk, ezt megértették s ehhez alkalmazkodnak.

Nyirgyulajban rend van, a termelés folyik. A termelőszövetkezetet megmagyaráztuk és ehhez alkalmazkodnak. Bár az uradalmi cselédek nem bírtak a kollektív szerződéssel megbarátkozni, de hosszú huza vona után megegyeztek az uradalommal.

Mіндеzen községek a választásokig rendben termeltek, de a választások után a különböző falvakban nagy zúgolódás támadt, hogy a törpe birtokosokat kizárták a választásokból, sajnos ez a nyugtalanság a termelést hátráltatja. Fokozza nyugtalanságukat az a rendelet amelyik azt mondja, a termelés biztosítása érdekében mindent el kell követni, hogy az rendben menjen, továbbá az amelyik azt mondja, aki a társadalom javára hasznos munkát végez, de bér munkást nem alkalmaz annak szavazati joga van. Ezzel szembe egy későbbi rendelet azt mondja 5 holdon felüli törpe birtokos — bizonyos határig — szintén családjával műveli meg földjét esetleg kölesön munkással. Fentebb említve a vidéken különböző rémhírek terjednek el, ennek megnyugtatóására küldetésünk értelmében meg akarjuk nyugtatni a lakosságot, egyes politikai megbízott önhatalmúlag kijelenti, hogy semmiféle gyűlés megtartását nem engedi meg azzal, hogy ott rend van, és már Nyírbátorban Busák Sándor nem is engedte a gyűlés megtartását. Ugyanakkor kitűnik, hogy a választásokkal sokan nincsenek megelégedve miután a vezetőségbe nem megfelelőek is bekerültek, jó proletárok pedig kimaradtak. De nagy zavart okoz a termelésben a pénzhány is. Mivel a vármegye kevés pénzt kap, így az uradalmakba sem jut elég, tehát az uradalmak nem tudják fizetni a munkásokat amit észre lehet venni a nagy tábla földeken, amelyek parlagon állanak. Nem is szólva arról, hogy a legnagyobb elkeseredés a templom körül van, amit úgy magyaráz magának a falusi nép, hogy ez után a templom és a vallás megszűnik. Ami még ezt tetőzi, vasárnap Nyíregyházán tartott gyűlésen Samueli elvtársunk beszéde amikor azt mondja „hát van Isten, ki látta már az Istent”. Ez még jobban elmérgesíti a helyzetet, miután az összes községekben erről

beszélnek. Mind ezen fennálló okok további működésünket lehetetlenné teszik s így az ambícióval megkezdett munkánkat nem folytathatjuk.

CSORBA JÓZSEF
CSERVENYÁK JÁNOS

Szabolcs-Szatmár Megyei Levéltár, Szab. dir. ir. 1146/1919. (Eredeti, beadvány).

33.

1919. április 31.

Pogány József népbiztos Nyíregyháza lakossága tudomására hozza az ellenforradalmi szervezkedés elsöprését és a második direktórium megalakulását.

Nyíregyháza munkásaihoz és katonáihoz!

A román imperialista rablók félrevezetett és botozással együtt tartott katonaságukkal megtámadták a magyar Tanácsköztársaságot.

Ezt a támadást az ellenforradalom csőcseléke örömujjongással fogadta és a nagybirtokosok, a főszolgabírák, a levitézlett politikusok, a kapitalisták becstelen hazaárulással hátra akarták támadni a proletárság uralmát.

Előkerültek a régi rendszer szomorú emlékű vezetői és magukhoz akarták ragadni az uralmat. Hitvány kísérletük csúfos kudarcra végződött. Nyíregyháza munkássága azonnal fegyvert fogott és a vörös hadsereg gyalogosaival és tüzeireivel szövetkezve, egyetlen mozdulattal letiporta az ellenforradalmat.

Mindenfajta rémhírek hatása alatt a nyíregyházi direktórium elhagyta a helyét. Valamennyiünk megvetése kíséri őket a gyávaság útján. A munkások, földművesek és katonák tanácsa azonnal összeült és új direktóriumot választott. Ez a direktórium már át is vette Nyíregyháza és Szabolcsmegye igazgatását.

Az ellenforradalom fehérgárdája mindenfelé rémhíreket terjeszt és a Tanácsköztársaság bukását hirdeti. Ezzel szemben tudomásotokra adom, hogy:

A magyarországi Tanácsköztársaság forradalmi kormányzótanácsának ereje rendületlenül áll és hatalma az egész országra kiterjed.

Vakmerő hazugság minden olyan hír, amely a proletárkormány távozásáról beszél. Éppen ellenkezően, a proletárkormány hatalma még sokszorosan megerősödött. Budapest munkássága és vele az ország egész proletársága a tegnapi napon fegyvert fogott, hogy félelmetes tömegeivel és még félelmetesebb elszántságaival kiverje a proletárhaza területéről a román bojárok félrevezetett rabszolgáit.

A kormányzótanács megbízásából azért jöttem a frontra, hogy megszervezzem a román hordákkal és a velük szövetkező fehérgárdákkal szemben a végsőkig elszánt ellenállást.

Felszólítok minden munkást és katonát, hogy becsületesen tegye meg a kötelességét. Felszólítom a székely katonákat, hogy magyar proletártestvéreikkel együtt vállalva küzdjenek a székely föld felszabadításáért.

Fölszólítom a burzsoáziát, hogy tartózkodjon minden ellenforradalmi

mozgalomtól, mert kérlelhetetlen szigorral fogok mindenkivel szemben eljárni.

Aki e parancsaimat megszegi, aki a fegyelmet megsérti, aki az ellenséggel cimborál, haladéktalanul halállal büntetem.

POGÁNY JÓZSEF

Jósa András Múzeum, Tört. dok. gyűjtemény. 67.172.1. (Röplap).

34.

1919 április 23.

Szabolcs megye II. direktórium a munkástanácsok kezébe adja át a járási és községi hatóságok hatáskörét.

A proletárdiktatúra alapfeltétele, hogy minden államhatalmat a munkásság gyakoroljon. E végből az alsóbb fokú hatóságok, tehát községi és járási hatóságok egész hatáskörét a községi, illetve járási munkástanácsok veszik át.

Elrendeljük, hogy a községi előjáróság teendőinek végzése s jogainak gyakorlása céljából a községi munkástanács ügyvezetője vegye át a községben a végrehajtó hatalmat. A jegyző és a község többi fizetéssel bíró alkalmazottai mint községi közigazgatási előadók, illetve végrehajtó közegek, eddigi hivatalos címük helyett a fenti címmel kötelesek teendőjüket tovább is végezni, önálló intézkedési joggal nem bírnak, mindennemű rendelkezési jog kizárólag a községi munkástanács ügyvezetőjét, mint községi ügyvezetőt illeti. A községi ügyvezető rendelkezései ellen a járási ügyvezetőhöz lehet jogorvoslással élni.

A főszolgabírói hivatal és a járás vezetését az alább megnevezett elvtársak veszik haladéktalanul át.

A főszolgabírói hivatal egész személyzete az eddigi hivatali cím helyett járási közigazgatási előadó, illetve járási közigazgatási alkalmazott megjelöléssel köteles hivatali teendőit tovább ellátni ugyanolyan feltételek mellett mint a községi közigazgatási, előadó, illetve végrehajtó közegek. A járási ügyvezető intézkedései ellen a megyei direktóriumhoz lehet jogorvoslással élni.

A járási ügyvezető kötelessége a hivatalaikon kívül, a járás politikai irányítása s a járásban a proletárdiktatúra abszolút megszilárdítása.

További intézkedésig fontosabb tapasztalatokról esetről-esetre, az általános helyzetről pedig minden nap köteles a direktórium elnöki osztályának távbeszélőn (: szám 60:) jelentést tenni.

Nyíregyháza város élén városi ügyvezető, rendőrsége élén ü. o. áll.

Járásokban a járásnak és székhelyének megjelölését tartalmazó megfelelő szövegű új hivatali bélyegző szerzendő be minden címer nélkül, pl. Nyírbogdányi járási ügyvezető, Kemece.

Jelen rendelet másolatban minden községi munkástanáccsal és volt előjárósággal haladéktalanul közlendő.

Szabolcsvármegye direktórium

LYACHOVICS SÁNDOR

1. számú irat.

A Tanácsköztársaság kikiáltásának híre március 22-én a hajnali órákban érkezett Nyíregyházára. A proletárdiktatúra hatalomátvételének biztosítására az első rendelkezéseket Kiss Roland még kormánybiztosi minőségben adta ki. A karhatalom megnyerése után mozgósította a helyőrséget, gondoskodott a középületek, a telefon és táviróhivatal ellenőrzéséről. Értesítette a főszolgabírákat az új forradalmi kormány megalakulásáról, s egyben utasításokat is adott a rend biztosítására (fegyverek beszolgáltatása, kijárási tilalom, szesztilalom) és a munkástanácsok azonnali megalakítására. V. ö.: 3. sz., 4. sz., 5. sz. iratok. Március 22-én délelőtt alakult meg a megyei direktórium a szociáldemokrata párt vezetőségi tagjaiból, Kiss Roland elnökletével. Tagjai voltak: Fazekas János, Kazimir Károly, Schmiedt Mihály és Beregi Sándor. Az első napok történetére lásd. Jeney Károly: Szabolcs-Szatmár megye a tanácsköztársaság idején. *Negyven éve, a Tanácsköztársaság Szabolcs-Szatmár megyei története.* Nyíregyháza 1959. 43—47. oldal. Hársfalvi Péter: A Tanácsköztársaság megyénkben. *Szabolcs-Szatmári Szemle.* 1969. 1. szám 3—5. old. (Ugyanez a tanulmány megjelent még A Tanácsköztársaság napjai címmel *A Tanácsköztársaság Szabolcs-Szatmárban* című kötetben.) Debrecen 1969. 115—126. old.

4. számú irat.

A megyei direktórium a fenti intézkedését a forradalmi kormányzótanács III. számú rendelete alapján adta ki. A fegyvereket Nyíregyházán a rendőrség épületében, a községekben pedig többnyire a községházán gyűjtötték össze. A begyűjtött fegyvereket részben a munkásság és a Vörös Őrség felfegyverzésére használták fel, másik részét Budapestre szállították.

5. számú irat.

A megyei direktórium az általánosabb jellegű intézkedéseket azonkívül' hogy eljuttatta a közigazgatás illetékes szerveihez, közzétette a Nyírvidék című megyei napilapban, a Szabolcsvármegye Hivatalos Lapjában, és hirdetmény formájában is sokszorosította. Pl.: a közölt irat megjelent a Nyírvidék 1919. március 23 (67) számában, Szabolcsvármegye Hivatalos Lapjában, 1919. 80—81. oldal, és nyomtatott hirdetmény formában is. Sajnos eredeti fogalmazvány alakjában nem maradt ránk.

6. számú irat.

A polgári demokratikus kormány földreform ígérete nagy tömegeket mozgatott meg Szabolcs megyében is, ahol köztudomású volt az óriási földéhség. A parasztság a földeknek még a tavasz folyamán történő szétosztását követelte, sok helyen megváltás nélkül. A forradalmi kormányzótanács a nagybirtokok köztulajdonba vételéről szóló rendelete nagy csalódást okozott a földnélküliek körében. Többnyire sikertelenek bizonyultak a szövetkezeti gazdálkodás megszervezésére tett erőfeszítések is. A nagybirtokok cselédsége

a legtöbb helyen a szövetkezeti gazdálkodás helyett a megyei direktórium által megállapított munkabérek mellett, a kollektív szerződéses rendszert választotta. V.ö.: 21. sz. és 29. sz. irat. Nagyhalász község lakosságának beadványát a megyei direktóriumnak a földbirtokrendező bizottságok munkájának beszüntetését és a nagybirtokok állami tulajdonba vételét közlő bizalmas rendelkezése váltotta ki. Nagyhalász község 6027 lélekszámából — az 1919-es megyei összeírás szerint — 982 család volt földnélküli, 86 családnak volt 1 kh-on aluli birtoka. Ezzel szemben 131, 100 kh-on felüli birtokos családnak a kezében volt 9303 kh föld, a község mezőgazdasági művelés alatt álló területének közel háromnegyed része. A direktórium közvetlenül a jegyzőkönyv megérkezése után maga elé hívatta a szóbanforgó község pártvezetőségének tagjait. Az élősóban történő megbeszélésről feljegyzések nem maradtak fent.

7. számú irat.

A megyei direktórium első rendelkezései közé tartozott, hogy a megye területén működő polgári pártokat, egyesületeket, társasköröket feloszlatta, vagyonukat köztulajdonba vette.

8. számú irat.

Az istentiszteletek megtiltása, annak ellenére, hogy a direktórium hangsúlyozta e rendelkezés nem a vallás intézménye ellen irányul, nagy izgalmat váltott ki a megyében. V.ö.: 32. sz. irat. A későbbiek folyamán ezt az utasítást a megyei direktórium vissza is vonta.

9. számú irat.

A megyei direktórium kerülte a hivatali apparátussal a nyílt összeütközést. Többször is figyelmeztette a községi munkástanácsokat, hogy tartozkodjanak a tisztviselőkkel szembeni erőszakos fellépéstől, annak ellenére, hogy a megyei direktórium elismerte jogaikat az új jegyzők választására. Pap Barna csobajai körjegyzőt a direktórium konkrét vádak hiányában egyelőre állásában hagyta.

10. számú irat.

A megyei direktórium a forradalmi kormányzótanács rendeleteire (XVI, és XXXI. sz.) szocializálta az ékszerekkel és aranytárgyakkal kereskedő, valamint a nagyban árusító vagy 10 vagy ennél több munkást foglalkoztató üzleteket. A megyében található többi üzlet anyagkészletét leltározhatta az árukészlet felmérése céljából. Maximálta az árakat is. A kereskedő a beszerzési árhoz csak 10%-os hasznot számíthatott hozzá. A kisiparosok anyagellátásának biztosítására vásárlási utalványokat rendszeresített. Meghatározott árukat csakis ezekre a szakszervezetek által kiállított utalványokra lehetett kiadni. V.ö.: 12. számú irat.

11. számú irat.

A megyei direktórium a mezőgazdasági termelés biztosítása érdekében jelentős erőfeszítéseket tett. Igyekezett legelőhöz, házhelyhez juttatni az

igényjogosultakat. Utasítást adott a legelők jutányos áron való bérbeadásáról (Vö.: 17. számú irat), jelentős mértékben emelte a mezőgazdasági béreket a részesművelésről és cselédbérekéről szóló rendeletével. Több helyen a volt birtokos vagy gazdatisztet bizta meg a gazdaság további irányításával. A mezőgazdasági termelés biztosítására és a várt földreform elmaradása miatti elégedetlenség készítette a direktóriumot a fenti rendeletének kiadására is.

13. számú irat.

Az igazságügyi népbiztos március 27-én táviratban kérte a direktóriumot, hogy sürgősen közölje szükséges-e a megyében és hol a forradalmi törvényszék felállítása. Ezen kívül kérte, hogy javasoljanak 6—8 személyt, köztük 1—2 megbízható jogászt a forradalmi törvényszék tagjai közé. Április 10-én érkezett meg az igazságügyi népbiztos távirata, amelyben jóváhagyta a forradalmi törvényszék tagjait. Azonban ez a törvényszék már nem kezdte meg működését. A román intervenciós csapatok közeledésének hírére dr. Kovács Miklós vádbiztos kivételével lemondtak. A második forradalmi törvényszék április 22-én az ellenforradalmi mozgolódás megakadályozására Nyíregyházára érkező Pogány József vezetésével alakult meg. Tagjai voltak: Margittay János elnök, Pál Dezső, Körtvélyesi Gyula, dr. Kovács Miklós vádbiztos. Ez a törvényszék ítélte halálra — többek között — Kovács István nemzetőr parancsnokot, ellenforradalmi tevékenysége miatt.

18. számú irat.

A megyei direktórium a forradalmi kormányzótanács II. számú rendelete alapján szigorú szesztilalmat rendelt el. Az említett szakszervezet szesztilalom enyhítése iránti kérelmét azzal utasította el a direktórium, hogy ez ügyben csakis a forradalmi kormányzótanács illetékes.

20. számú irat.

A megye tanítóságának a tanácsköztársaság alatti állásfoglalásáról lásd. Jeney Károly: i.m. 69—72. old., Szabó József: Szabolcs és Szatmár tanítóinak iskolai és közéleti tevékenysége a Tanácsköztársaság idején. *Szabolcs-Szatmári Szemle*, 1969. II. sz. 57—66 old.

21. számú irat.

A megyei direktórium politikai biztosokat nevezett ki nemcsak a hivatalok, hanem a szövetkezetek, társulatok, gyógyszertárak (Vö.: 22. sz. irat), pénzügyintézetek (Vö.: 17. sz. irat) stb. élére. A politikai megbízottak feladatát a direktórium és az egyes szervek közötti közvetítés és politikai ellenőrzés képezte. A forradalmi kormányzótanács április végén a politikai megbízottakkal kapcsolatban úgy rendelkezett, hogy a munkástanácsok mellett működő városi, járási és községi intézőbizottságok vegyék át a közigazgatásban az intézkedési jogot. Ennek szellemében fogant a II. direktórium községi és járási hatóságok hatáskörére vonatkozó rendeletek. Vö.: 33. sz. irat.

23. számú irat.

A megyei direktórium jóváhagyta két új bizalmi személy megválasztását és tudomásul vette a bizalmitestület álláspontját Kovács István (április végén ellenforradalmi tevékenységéért kivégzett) nemzetőr parancsnok megbízhatóságával kapcsolatban. Az említett ülésről felvett jegyzőkönyv teljes szövege nem maradt ránk. A kivonat csak a direktóriumot érintő részeket tartalmazza.

25. számú irat.

A megyei tanácsválasztásokra lásd. Jeney Károly: i.m. 59—63. old., Balogh István: i.m. 00—00. old.

26. számú irat.

A megyei direktórium a direktórium alap javára 6 248 600 K befizetését rendelte el, ebből befizettek 324 600 K összeget.

27. számú irat.

A megyei direktóriumnak a közölt rendelkezését valószínűleg a forradalmi kormányzótanács XXVI. számú rendeletének 10. §-a okozta, amely szerint azok „a városok, amelyek ugyanazon vármegye több járásának területével határosak, minden járási tanácsba küldenek ki tagokat..., de a városok által a járási tanácsba küldött tagok száma együttvéve nem lehet több a tanács felénél.”

29. számú irat.

A megyei direktórium március végén a gazdasági cselédek és a részesmunkások bérvizonyát szabályozó rendeletével a kapásnövények harmados művelése helyett a feles művelést vezette be. Kétszeresére emelte a napszám-béreket. Magasan állapította meg a cselédek járandóságát is. Az eddigi szokásos 400 K helyett 800 K készpénzt 14 mázsa terményt (gabonaféle) helyett 20 mázsát, 24 kg só helyett 52 kg-ot, egy tehéntartása helyett két tehén és egy üszőborjú tartását rendelte el. A direktórium messzemenően figyelembe vette a cselédség érdekeit amikor egy öltöny ruha, egy pár csizma, vagy bakancs stb. kiadására kötelezte a birtokosokat. A kiadott rendeleténél nagyobb bérkövetelés ellen azonban szigorúan fellépett. Az említett uradalom cselédségének követelését a termelést akadályozó cselekedetnek minősítette és a forradalmi törvényszék elé állítását helyezte kilátásba. Ugyanakkor utasította a járási főszolgabíró, hogy jelentse az említett rendelet alapján akadálytalanul folyik-e a termelés.

32. számú irat.

A forradalmi kormányzótanács XXVI. számú rendelete csak a dolgozó népnek adta meg a választójogot, azaz „mindazoknak, akik 18-ik életévüket betöltötték és a társadalomra hasznos munkából élnek, mint munkások, alkalmazottak, stb. vagy olyan háztartási munkával foglalkoznak, amely az

előbb említett munkásoknak, alkalmazottaknak stb. munkáját lehetővé teszik. Választók és választhatók, továbbá a Vörös Hadsereg katonái, valamint a Tanácsköztársaságnak azok a hasznos munkából élő munkásai és katonái akik munkaképességüket egészen, vagy részben elvesztették." A kisgazdáról a kormányzótanács külön nem rendelkezett. A megyei direktorium viszont csak az 5 kh aluli birtokosok választójogát ismerte el.

33. számú irat.

A közeledő román intervenciós csapatok hírére az első direktorium elmenekült. A megye volt reakciós közigazgatási és katonai vezetői szervezkedni kezdtek, hogy a proletárdiktatura eddigi eredményeit semmissé tegyék. Azonban Debrecenből karhatalommal Nyíregyházára érkező Pogány József népbiztos letörte a készülő ellenforradalmat. Megalakult a II. direktorium. Tagjai voltak: Bökönyi Imre, Lyachovics Sándor, Margittay János, Kovács Ferenc és Nyeste János. A II. direktorium csak április 27-ig működött. Ezen a napon Nyíregyházát elfoglalták a román burzsoá csapatok. Április 30-ig a Tisza balpartján levő 9 község kivételével megszállás alá került Szabolcs megye, azonban az említett területet a Vörös Hadsereg szilárdan tartotta. Báj községben alakult meg a III. direktorium Margittay János vezetésével. A II. és III. direktorium működésére lásd. Jeney Károly: i.m. 76—80. old., Hársfalvi Péter: i.m. 11—13. old.

34. számú irat.

Az I. direktorium változatlanul átvette a régi közigazgatási apparátust, felépítésével és hivatali személyzetével együtt, csupán néhány kisebb személycserére történt. A változás csak annyi volt, hogy a megyei, városi és járási hivatalokhoz politikai biztosokat küldtek, hogy biztosítsák a direktorium rendelkezéseinek végrehajtását. Vö.: 21. sz. irat. A forradalmi kormányzótanács közigazgatási apparátus széttörését célzó intézkedését, amely szerint a munkástanácsok vegyék át a közigazgatás irányítását és funkcióit már a II. direktorium adta ki és hajtotta végre. A megyei igazgatás élére Tompos Endre az eddigi direktoriumi titkár került. A megyei és a városi igazgatást ügyosztályokba szervezték. Az ügyosztályok élén intézkedési joggal felruházott munkástanács tag állt. A volt tisztviselők mint rendelkezési jog nélküli előadók működhettek. A községekben a munkástanácsok vették át az előjáróságok szerepét. Az így átszervezett apparátus az iratok tanúsága szerint megkezdte működését, de a román csapatok bevonulása miatt nem tudott gyökeret verni. A direktorium ügykezelésére lásd. Balogh István: i.m. 00—00. old.

Tartalomjegyzék.

1. Kiss Roland kormánybiztos utasítása a járási főszolgabírárnak és Nyíregyháza polgármesterének a kijárási tilalommal kapcsolatban.
2. A nyíregyházi helyőrség katonatanácsának megalakítása.
3. A kisvárdai szociáldemokratapárt és a munkástanács, a főszolgabíróval egyetértésben tudomására hozzák a lakosságnak a proletárdiktatúra kikiáltását, és Kiss Roland hatalomátvételt biztosító intézkedéseit.

4. A megyei direktórium elrendeli a fegyverek beszolgáltatását.
5. A megyei direktórium elrendeli a néptanácsok felosztatását és a munkástanácsok megalakítását.
6. Nagyhalász község lakossága a föld azonnali felosztását követeli.
7. A megyei direktórium felosztatja a Mezőfi-féle 48-as pártot.
8. A megyei direktórium megtilt minden nagyobb gyűlést, összejövetelt.
9. A báji munkástanács kimondja megalakulását, s egyben új előljáróságot választ.
10. A megyei direktórium, elrendeli az anyagkészleteknek a munkástanácsok ellenőrzése alá vételét.
11. A megyei direktórium a birtokrendező bizottságok további működésével kapcsolatos rendelete.
12. A megyei direktórium az iparosok anyagellátásának biztosítására kiadott rendelete.
13. A megyei direktórium közli az igazságügyi népbiztossal a kinevezésre ajánlott megyei forradalmi törvényszék tagjainak névsorát.
14. A megyei direktórium részletes utasítása az egyházak vagyonának köztulajdonba vételéről.
15. A megyei direktórium rendelete a szerencsejátékok betiltásáról.
16. A megyei direktórium jelenti a belügyi népbiztosnak, hogy a megye községeiben a munkás-katona és földműves tanácsok megalakultak.
17. A megyei direktórium távirati jelentése a pénzintézetek kifizetésének ellenőrzéséről.
18. Az éttermi, szállodai és kávéházi szakmunkások nyíregyházi csoportja a szesztilalom enyhítését kéri.
19. A megyei direktórium a legelőbérekből kiadott rendelete.
20. A tanítók szakszervezete tiltakozik a szociáldemokrata párt megyei vezetőségénél, hogy az oktatási és nevelési kérdésekben hozott határozatoknál nem veszik figyelembe a véleményüket.
21. A megyei direktórium a belügyi népbiztosságnak jelenti a kinevezett politikai biztosok névsorát.
22. Nagy Kálmán, a gyógyszerárakhoz kinevezett politikai megbízott hatáskörének lerögzítését kéri.
23. A görög szállási uradalom alkalmazottai javaslatokat terjesztenek fel a Szabolcs megyei direktóriumhoz a gazdálkodás módjára, a szegődményes bérekre, a magasabb fejadagra és a hadból hazatért katonák családjainak megsegítésére.
24. Kivonat a nyíregyházi nemzetőrség bizalmi testületének üléséről felvett jegyzőkönyvből.
25. A megyei direktórium távirati jelentése a belügyi népbiztosságnak a tanácsválasztások időpontjáról.
26. A megyei direktórium kéri a belügyi népbiztosságtól, a direktórium alappara történt befizetések utólagos jóváhagyását.
27. A megyei direktórium utasítja a városi tanácsot, hogy Nyíregyházával szomszédos járások járási tanácsaiba 30—30 tagot válasszanak meg.
28. A városi alkalmazottak szakszervezetének felhívása a járási, községi tisztviselőkhöz, hogy alakítsák meg a szakszervezet helyi csoportjait.
29. A györgyligeti és kerekhalmi Mándy-féle uradalom eselésége magasabb bért követel.
30. A megyei direktórium termelési biztos kinevezését kéri.

31. A megyei direktórium táviratban kéri a hadügyi népbiztosságtól a volt hatósági gépkocsiknak a direktórium tulajdonában való meghagyását.
32. A nyírbátori járás földműves lakosságának állásfoglalása a termelősövetkezetekkel és a tanácsválasztásokkal kapcsolatban.
33. Pogány József népbiztos Nyíregyháza lakosságának tudomására hozza az ellenforradalmi szervezkedés elsöprését, és a II. direktórium megalakulását.
34. Szabolcs megye II. direktóriuma a munkástanácsok kezébe adja át a járás és községi hatóságok hatáskörét.

N. DIKÁNYNÓRA